

Avrupa Gazetelerinde Yabancı Posta Meselesi: Evrensel Posta Birliği'nin Yaklaşımı ve Osmanlı Posta Teşkilatı'na İlişkin Haber İçeriklerinin Analizi

Mehmet Şükrü Yaman*

Öz

Yabancı posta meselesi, çok yönlü bir olgu olarak 20. yüzyılın başlarına kadar dünya genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Avrupalı devletlerin yayılmacı politikalarının önemli bir bileşeni ve neticesi olan yabancı postaneler, Osmanlı Devleti'ni de derinden etkilemiştir. Batılı posta idareleri uzun yıllar müddetince Osmanlı yerleşimlerinde faaliyet göstermiştir. Osmanlı Devleti, Batılı postaların kendi aralarında rekabette bulunduğu ülke olarak da ön plana çıkmıştır. Ticari ve sosyal bir zeminde faaliyet zemini bulmuş yabancı postaneler zaman içerisinde siyasi bir boyut kazanmıştır. Batılı tarzda teşkilatlanmaya ilk kez 1840 tarihinde giden Osmanlı Devleti, kendi topraklarındaki posta varlığını ve birikimini kurumsal bir temele oturtturarak yerli posta yetkinliğine yoğunlaşmıştır. Bu girişim, Avrupalı posta idareleri nezdinde kabul görmemiştir. 1860 sonrasında yoğunluk ve süreklilik kazanmış kapatma girişimlerinin geçerli bir temele dayanmadığı öne sürülmüştür, zira onlara göre Osmanlı Posta Teşkilatı uluslararası posta hizmeti sağlayabilecek yapısal dönüşümü henüz tam anlamıyla tesis edememişti. Osmanlı pazarındaki faaliyetlerini sonlandırma noktasında koşul öne süren Avrupalı devletlerin

* Dr., Posta ve Telgraf Teşkilatı, Ankara/Türkiye, mehmentsukru.yaman@ptt.gov.tr, orcid.org/0000-0001-8267-2924.

operasyonel yetkinliğe işaret etmesi sonrasında içerideki ve dışarıdaki temaslarını arttıran Osmanlı Devleti, Bern’de 22 devletin iştirakiyle düzenlenen ilk uluslararası posta kongresinde yer almıştır. Kongre bitiminde, 9 Ekim 1874’te imzalanan Evrensel Posta Sözleşmesi’yle kurulan Evrensel Posta Birliği’nin kurucu üyesi olarak iki yıl gibi kısa süre içerisinde uluslararası posta hizmeti icra edebilir hâle gelmiştir. Avrupalı devletlerin eksikliğini koz olarak kullandıkları en kritik koşulu da yerine getiren Osmanlı Devleti, buna rağmen kesin çözüm elde edememiştir. Bu süreç zarfında Avrupa basınında siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan ele alınma lüzumu bulunan posta haberleri üretilmiştir. Bu içerikler, henüz kapsamlı ve bir bütün olarak akademik bir çalışmanın konusu olabilmiş değildir. Gazeteler haricinde yabancı literatürde Osmanlı Devleti’ni posta bağlamında hedef alan içeriklere ilişkin bir karşı yaklaşım da şekillenmemiştir. Bu makale hem bu bağlamdaki açığa temas ederek hem de yabancı gazetelerdeki içeriklerin posta perspektifinden ele alınıp alınmadığını irdeleyerek literatürdeki eksikliğe dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa basını, bilgi dağıtımı, posta eleştirileri, Osmanlı Postası, Evrensel Posta Birliği.

Foreign Post Incident in European Journals: The Approach of the Universal Postal Union and Analysis of News Content on the Ottoman Postal Administration

Abstract

As a multifaceted fact the foreign post incident had a great repercussion throughout the world until the early parts of the 20th century. Foreign post offices, an integral component and consequence of the expansionist policies of European states, had a significant impact on the Ottoman Empire. Western postal administrations conducted operations within Ottoman settlements for an extended period. The Ottoman Empire also came to the fore as a country where European postal administrations competed among themselves. Foreign post offices, initially established on the basis of commercial and social considerations, eventually gained a political dimension. The Ottoman Empire, which adopted a Western-style postal system in 1840, prioritized the development of its domestic postal infrastructure as a matter of institutional policy. However, this initiative was met with resistance from European postal administrations who sought to maintain their presence within Ottoman territory. Despite objections to the perceived lack of structural transformation and operational competence within the Ottoman Postal Administration, the Empire’s participation in the inaugural international postal congress in Bern in 1874 marked a significant turning point. Becoming a founding member of the Universal Post-

al Union enabled the Ottoman Empire to provide international postal services within two years, fulfilling a critical requirement for membership that had been leveraged by European States. Nonetheless, this did not resolve all of the Empire's issues related to foreign postal services, which continued to be a source of political, economic, and social contention. Although the European press extensively covered this topic, a comprehensive academic study has yet to be undertaken. In addition, little attention has been given in foreign literature to alternative perspectives on the issue of foreign postal services in the Ottoman Empire. This article aims to point out the gap in the literature by examining the foreign press's coverage of the Ottoman Empire's postal system and exploring alternative approaches to this topic.

Keywords: European press, information dissemination, postal critics, Ottoman Post, Universal Postal Union.

Giriş

Üzerine kurulduğu geniş topraklar, sosyokültürel ve ticari alışverişte bulunduğu farklı toplumlar ve kültür beşiği kentlerinin tarihi zenginliğine rağmen posta hizmetinin gelişiminde rol oynamış medeniyetlerden söz edilirken Osmanlı Devleti'ne değinilmemektedir.¹ Kurumsallaşma serüveni geç başlamış olmasına rağmen uzun bir geçmişe sahip geleneksel posta hizmetleri dolayısıyla Osmanlı Devleti postanın gelişim seyrine yadsınamaz katkılar sağlamıştır.²

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın üzerine inşa edildiği posta tecrübesi ve birikimi, kurumsal bir kimlik kazandığı tarih öncesindeki posta mevcudiyeti, 1840 itibariyle kaydedilen çarpıcı gelişim seyri, yabancı postalar ve zaman içerisinde ivme kazandırdıkları operasyonları, Osmanlı Devleti'nin tarihte bilinen ilk devletler arası kuruluşlar olan Uluslararası Telgraf Birliği³ [1865/ITU] ve Evrensel Posta Birliği⁴ [1874/UPU] kurucu üyeliklerindeki zengin arka plan karşısında ne devletin kendisi ne de posta teşkilatı uluslararası posta yazımında gerektiği kadar yer edinememiştir. Bu noktada, postayla mukayese edildiğinde

- 1 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, Berne, International Bureau of the Universal Postal Union, 2014, s. VII; George A. Coddington, *The Universal Postal Union – Coordinator of the International Mails*, New York University Press, 1964, s. 2-7; Daniel Calhoun Roper, *The United States Post Office – Its Past Record, Present Condition, and Potential Relation to the New World Era*, New York, 1917, s. 1-14; Louis Melins, *The American Postal Service*, Washington, D.C., 1917, s. 11-20.
- 2 Koh Choon Hwee, “The Ottoman Postmaster: Contractors, Communication and Early Modern State Formation”, *Past & Present*, vol. 251, no. 1, May 2021, s. 113-152; Colin Heywood, “Two Firmans of Mustafa II on the Reorganisation of the Ottoman Courier System (1108/1696) (Documents from the Thessaloniki Cadi Sicills)”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, vol. 54, no. 4, 2001, s. 485-496; Koh Choon Hwee, “Two more Firmans on the Reorganisation of the Ottoman Postal System (1101/1690 and 1209/1794): (Documents from the Amasya and Damascus Kadi Sicills)”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 76/1, s. 149-164.
- 3 *Convention télégraphique internationale*, Paris, 1865; *Documents diplomatiques de la conférence télégraphique internationale de Paris*, Paris, Imprimerie impériale, 1865; “International Telegraph Conference Paris, 1865: Signature of Convention by twenty sovereign States opens era of international co-operation”, *Telecommunications Journal*, vol. 32, no. 5, May 1965, s. 180-184; Francis Lyall, *International Communications – The International Telecommunications Union and the Universal Postal Union*, Surrey, Ashgate Publishing Limited, 2011, s. 24.
- 4 *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, Berne, Imprimerie Rieder & Simmen, 1875, s. 91; “Internationaler Postkongress in Bern”, *Der Bund*, no. 255, 15 September 1874.

uluslararası telgraf görüşmelerine Osmanlı Devleti'nin daha erken eklenmiş olması daha da önem kazanmaktadır.⁵ Bununla beraber her iki kurucu üyelik bağlamında günümüze kadar uzanan boyutlarıyla literatürde ciddi eksiklikler göze çarpmaktadır.

1875 itibariyle UPU resmî yayın organı olarak ön plana çıkan ve günümüzde de bu yöndeki misyonunu devam ettiren *Union Postale*⁶ içerisinde Osmanlı Posta Teşkilatı ve Osmanlı Devleti hakkındaki içerik sayısı, azlığı ve dar kapsamlılığıyla dikkat çekmektedir. Yabancı posta meselesinin güncelliğini koruduğu dönem koşulları ve Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunan devletlerin neredeyse bütünüünün UPU üyesi olduğu gerçeği karşısında, diğer üye devletlerin posta idarelerine ilişkin muhtelif malumatın Osmanlı Devleti'yle mukayese edilemeyecek derecede tek taraflı bir çoğunluk teşkil ettiği görölmektedir.⁷

Osmanlı posta hizmetlerine ilişkin literatür arpıklılığı ve eksikliliği, yalnızca yabancı postala meselesine indirgenemez ya da onunla sınırlı tutulamaz. Nitekim Osmanlı Posta Teşkilatı'nın modern bir kimlik kazanmaya dönük gelişimi ve UPU'ya entegrasyonu bağlamında literatüre yansımış bilgilendirici mahiyetteki içerik sayısı da olması gerekenin uzağındadır. Avrupa basınında yer bulmuş zedeleyici haberler olmasaydı, bu türden bir eksikliğin sorun teşkil edecek bir boyut kazanması düşük bir ihtimal olurdu. Olumsuzluk ortaya çıkaran husus, Avrupa gazetelerindeki ithamlar karşısında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kalkınmasına ayna tutabilecek yeniliklerin uluslararası posta yazımında yer bulabilmesini sağlayacak bir kültürün oluşmamış olmasıdır.

Union Postale misalinde altı çizildiği üzere literatürdeki görünüm muhatapların Avrupa devletleri olması nedeniyle bilinçli bir hareket, ihmal, göze alamama, cesaret edememe veya yok sayma gibi mefhumlar özelinde de analize muhtaçtır. Yapısal gelişim, operasyonel yetkinlik ve UPU kongrelerinde yürütölen müzakereler çerçevesinde Osmanlı Posta Teşkilatı'na işaret edebilecek herhangi bir içerik Batılı postalar tarafından savunulan argömanların geçersizliği anlamına geleceğinden, Osmanlı posta hizmetlerine ilişkin havadisler kasıtlı olarak yazımın dışında bırakılmış olabilir.

Bu bakımdan, etki ve yansımaları bugüne kadar uzanan yönleriyle Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uluslararası posta yazımında niçin kendisine yeteri kadar yer

5 <https://www.itu.int/en/history/Pages/pre1865agreements.aspx> (Erişim Tarihi: 08.09.2023).

6 <https://www.upu.int/en/News-Media/Magazine> (Erişim Tarihi: 08.09.2023).

7 Mehmet şükrü Yaman, "Osmanlı Posta Teşkilatının Dünya Posta Birliği ile İlişkileri (1874-1920)", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara, 2021, s. 21-22.

edinemediğini sorgulamayı hedefleyen bu makale, başlangıç olarak *Gazette de Lausanne et Journal Suisse* ve *Journal de Genève* kanalıyla sunulmuş içeriklere yoğunlaşmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nde mezkûr gazetelerdeki haberlerle bağlantısı olabilecek veya öne sürülen iddialar ekseninde şekillenmiş resmî yaklaşımı yansıtabilecek belgelerden de istifade edilmiştir.

Farklı bakış açıları, yaklaşımlar ve değerlendirmeler henüz literatürde yer edinmemiş olduğu için çalışmada temas edilmekte olan noktaların bu hususta bir farkındalığın oluşmasına, posta hizmetinin daha ciddi ele alınmasına; postanın dün, bugün ve yarın üzerinde içe ve dışa doğru düşünülmesine sevk etmesine katkıda bulunması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı ve Niteliği

Evrensel Posta Birliği'ne katılım, Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uluslararası posta hizmetine entegrasyonundaki ilk dönüm noktası olarak farklı bir zemine oturmaktadır. Kendi topraklarındaki yabancı posta faaliyetlerini dünyaya duyurmak ve durdurmak önceliğiyle UPU'ya taraf olan Osmanlı Devleti, Batılı postaları ve küresel posta kamuoyunu Osmanlı topraklarında posta hizmeti icra etmeye ve UPU nezdinde postaya ilişkin tüm teknik ve idari görüşmelerde Osmanlı Devleti'ni temsile yetkili tek meşru otoritenin Osmanlı Posta Teşkilatı olduğuna ikna etmeyi hedeflemiştir.

Bu doğrultudaki çabalar, posta temasları ve diplomatik müzakereler bilhassa UPU kongreleri kanalıyla somut bir görünüme kavuşmuştur. Bu noktada, yabancı posta faaliyetlerinin kesin ve kalıcı temelde sonlandırılmamış olmasını doğrudan UPU Uluslararası Büro ile sürdürülen ilişkilere ve UPU'daki temaslara bağlamak veya kendi başına bunu bir başarısızlık olarak ele almak, makul bir çıkarım olmaktan uzaktır. Kapatma faaliyetlerini merkeze almak, yegâne başarı kıstası olarak görmek ve bu yönde netice alınmamış olmasını yerli posta kalkınmasının önünde konumlandırmak da doğru değildir.

Kapatma girişimlerinin sonuç vermemesi, farklı açılardan mütalaa edilebilir. Diplomatik veya politik gerekçelerle izahat getirmek; Osmanlı Devleti'nin dönem itibarıyla içerisinden geçmekte olduğu siyasi, iktisadi ve askeri vaziyetlerin ağırlığıyla yorumlamak; yabancı postaların neredeyse kusursuz bir işlerlik kazandırdıkları hizmet ağları, teşkilatlanmaları, operasyonel yetkinlikleri ve sahip oldukları kalifiye iş gücüyle açıklamak; ulaşım ve haberleşme yenilikleri bağlamında Avrupalıların 19. yüzyılda kaydettiği hızlı ilerlemeye dayandırmak; rakiplerine kıyasla Osmanlı Devleti'nin Batılı tarzda posta kurumsallaşmasına çok geç başlamış olmasına bağlamak ve buna bağlı olarak Osmanlı Devleti'nin

uluslararası posta hizmetinin sistematik bir işleyiş kazanmasına yönelik somut arayış ve görüşmelerin tarafı hâline zamanında dönüşmemesine indirgemek mümkündür. Bütün bu hususlar, iç içe geçmiş gerçeklikler olarak birlikte ele alınma ihtiyacı taşımaktadır.

Gazete içeriklerinde öne çıktığı saptanan ortak söylem, neredeyse tüm Avrupa karşısında tek başına konumlandırılmış Osmanlı Devleti gerçeğine işaret etmektedir. Haber içeriklerinde denge gözetilmemiştir. Osmanlı Devleti uluslararası posta hizmetinin gelişiminde dışarıda kalmış, bırakılmış veya yalnızlaştırılmıştır. Bölgesel posta birliklerinin geçmişinde yer edinmemiş ve bu doğrultudaki müzakerelerin bir tarafı olamamıştır. 1863'te Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen ilk uluslararası posta konferansına davet edilmeyişi veya katılmayışı buna dayanaktır. Osmanlı Devleti yıkılışına kadar kendi topraklarında yetkin bir posta otoritesi ya da bağımsız bir posta idaresi olarak kabul edilmemiş ve dikkate alınmamıştır. Evrensel Posta Birliği'yle sürdürülmüş ilişkilerin kapatma bağlamında çözüm geliştiremeyişi ve bahse konu gazetelerdeki söylemler bunu teyit etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin UPU'ya katılımı, bir gereklilik ve zorunluluk olmasının ötesinde bir itirazdı. Kendi topraklarındaki çok uluslu posta faaliyetlerine ve mevcudiyetine bir reddiye idi. Bağımsız bir devletin sınırlarında bir başka bağımsız devlete ait posta idaresinin faaliyet gösteremeyeceği gerçeğine atıftı. Var ve işler olduğuna vurguydu.

Kâğıt üzerindeki ilkelerin sahada karşılık bulması ve uygulanması çağrısı, posta hizmetinin doğasına aykırı eşitsizliklerin ve çarpıklıkların UPU'nun kuruluşuyla son bulduğu duyurusu ve yerelin ötesine geçildiğinin, postada yeni bir dönemin başladığının hatırlatması şeklinde de yorumlanabilir.

Osmanlı Devleti'nin posta alanına eğilmesi, çok uluslu ve baskın bir karşı itiraz doğurmuştur. Bu ortak itiraz derinlemesine irdelendiğine; zaman içerisinde hâkim konuma ulaştıkları Osmanlı posta pazarını terk etme, posta operasyonlarını sonlandırma, neredeyse hepsi birer tarihi ticaret kavşağı olan Osmanlı kentlerindeki teşkilatlanmalarını tasfiye etme, deniz aşırı sömürgelerine ulaşma imkânı sunan ve bu yönüyle deniz aşırı posta operasyonlarında köprü görevi gören Osmanlı Devleti'ndeki köklü yapılanmalarını bitirme hususlarında Batılıların uzlaşmacı bir tutum benimsemekten kaçındığı görülecektir.

Nüfuzlarını muhafaza etmek ve kazanımlarını devam ettirmek için Osmanlı Posta Teşkilatı farklı şekillerde operasyonel yetkinlikten uzak olmakla suçlanmıştır. Çalışmada yer verilen gazete içerikleri, birer itiraz niteliğindeki tüm bu isnatları açığa çıkarmaktadır.

Yabancı Posta Krizini Nasıl Okumalı?

Osmanlı Devleti, Evrensel Posta Birliği'nin teşekkülüne temel oluşturan 24 günlük Bern Kongresi müzakerelerinin⁸ ilk anından itibaren kendi posta teşkilatının operasyonel işlerliğine rağmen topraklarında faaliyet gösteren Batılı posta idarelerinin beraberinde getirmekte olduğu çoksesliliğe, düzensizliklere, aykırılıklara ve çok başlılığa dikkat çekerek ihlal edilmekte olan posta bağımsızlığını geri kazanma mücadelesi vermiştir.

Osmanlı Posta Teşkilatı, farklı üye devletlerin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiş UPU kongrelerindeki etkili temsille Osmanlı Devleti'nin yetkili tek hizmet sağlayıcısı olma doğrultusunda daimî gelişim göstermiştir. Bu süreçte, yabancı posta varlığının sonlandırılmasını mümkün kılacak ve kendisini Avrupalı devletler karşısında yetkin gösterebilecek girişimlerde bulunmuş, reform niteliğinde yenilikleri hayata geçirmiş ve yeni hizmet kanalları oluşturmuştur.

Harici unsurlardan arındırılmış bir posta alanı amacına hizmet eden yerli posta kalkınması, yabancı gazetelere uzun bir zaman süresince konu olmuş karalayıcı içeriklerin türemesine neden olmuştur. Bu yönde atılan her bir adım sonrasında zamanlama, yöntem ve usul açısından kusurlu olduğu tespit edilen söylemler geliştirilmiştir. Bu nedenle, gazete içeriklerinin kendiliğinden ortaya çıkmadığı ve birer arka plana sahip oldukları unutulmamalıdır.

Bir tarafta, kurumsal kimliğini yeni kazanmış ve teşkilat yapısını güçlendirme mücadelesi veren Osmanlı Posta Teşkilatı; diğer tarafta, Osmanlı pazarındaki tek taraflı kazanımlarını ilk kez kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış Batılı postaların aynı noktada buluşmamasından kaynaklanan eleştirilerdeki yanlılık, meselenin farklı disiplinlerce ele alınması lüzumunu beraberinde getirmektedir.

8 M. A. K. Menon, "The Universal Postal Union", A dissertation in the Department of Public Administration submitted to the faculty of the Graduate School of Arts and Science in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy at New York University, New York, June 1963, s. 21. Bern Kongresi, 25 gün sürmüştür. 9 Ekim 1874'te Evrensel Posta Sözleşmesi imzalandığı için herhangi bir müzakere gerçekleşmemiştir. Bu nedenle, müzakerede esasında düşünüldüğünde bazı kaynaklarda 24 gün olarak belirtilmesi kafa karışıklığına yol açmamalıdır. Ayrıca, bazı bilimsel çalışmalarda tarihlerde küçük farklılıkların olabildiği gözlemlenmiştir. Bu kaynaklardan bilgiler referans gösterilmişse, tarihten ziyade içeriğe dikkat edilmesi gerektiği düşüncesiyle ilgili tarih kaynakta kullanılan şekliyle alınmıştır. UPU kongrelerinin resmî tarihleri için bkz. *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. XIV-XV.

İntiba oluşturmak, inandırmak ve ikna etmek gibi etkileme biçimleri, Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönetilmiş eleştirilerde öne çıkan ve aynı amacı hedefleyen ortak özelliktir. Avrupa basını, bu tahribat ve itibar zedeleme sürecine kılavuzluk ve aracılık etmiştir. Amaca ulaşmada kullanılan yöntem amaca uygun müzakerelerde bulunmak yerine amacı manipüle ederek gerçekçi göstermek olmuştur.

Posta Hizmetinin Gereklikleri Temelinde İçeriklerin Tahlili

1860'lı yıllar itibariyle cereyan etmiş hadiseler, Evrensel Posta Birliği'nin meseleye dahlini ve yaklaşımını daha net ortaya koyabilmek düşüncesiyle çalışmanın ilerleyen kısımlarına bırakılmıştır.

Osmanlı Devleti, 1901'de Aralık sonlarına doğru Batılı idarelere kapalı posta kabul edilmeyeceği ve İstanbul varışlı tüm postanın açıktan yapılması çağrısında bulunmuştur. Bu hamle, uluslararası posta hizmetinde otoritenin sadece Osmanlı Posta Teşkilatı olduğu ve hepsi birer sınır ötesi mübadele merkezi şeklinde faaliyet gösteren yabancı posta idarelerinin dikkate alınmayacağı şeklinde okunabilir. Postanın açıktan yapılması çağrısı, operasyonel bir tasarruf olmasının ötesinde devletin düşmanca nitelendirdiği muzır yayınların yabancı postaneler kanalıyla yurda girişlerini engelleme amacı da taşımaktaydı.⁹ Özellikle Sultan II. Abdülhamid döneminde, bu yöndeki çaba ve girişimler yoğunluk kazanmıştır. Yabancı postaları kapatmadaki kararlılığı hissettirebilmek için ilgili devlet kurumlarının kabul ve ileriye sevk süreçlerinde yabancı posta idarelerine hizmet vermesi yasaklanmıştır. Almanya, Aralık 1901 itibariyle tüm posta çuvallarını Osmanlı Posta Teşkilatı'nı kullanarak sevk edeceğini kabul ederken; Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa posta idareleri birtakım gerekçelerle kendi gönderilerini özel kurye şirketleri aracılığıyla taşımaya devam etmişlerdir.¹⁰

Osmanlı Devleti'nin aldığı tedbirler, yabancı posta idareleri üzerinde farklı tesirler oluşturmuştur. Benzer sonuçların elde edilememiş olması, devletler arasındaki mevcut ilişkilerin seyri ile açıklanabilir. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nin yalnızca uluslararası postaya ilişkin çağrısına olumlu ya da olumsuz

9 BOA., HR.TH., 60-105, 31.12.1885; BOA., HR.TH., 182-50, 26.09.1896; BOA., HR.TH., 182-56, 27.09.1896; BOA., HR.TH., 273-4, 28.08.1902; BOA., HR.TH., 356-112, 30.12.1907; BOA., HR.MKT., 360-76, 25.12.1860 (H.11.06.1277); BOA., A.MKT.MHM., 363-29, 23.09.1866 (H.13.05.1283); BOA., DH.ŞFR., 372-110, 11.11.1906 (R.29.08.1322).

10 "Turquie", *Journal de Genève*, no. 142, Samedi 25 Mai, 1901; "Turquie", *Journal de Genève*, no. 343, Dimanche 15 Décembre, 1901; "Turquie", *Journal de Genève*, no. 131, Dimanche 13 Mai, 1900; "Les postes étrangères en Turquie", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, no. 108, Jeudi 9 Mai, 1901; "Turquie", *Journal de Genève*, no. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.

mukabelede bulunma durumu daha ziyade Osmanlı Devleti'nin bu husustaki yetkinliğini dikkate almakla veya göz ardı etmekle ilişkilendirilebilir. Bir başka ifadeyle, Osmanlı Devleti'nin uluslararası posta hizmetinde yetkin kabul edilip edilmemesi söz konusudur. Almanya, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyonel işlerliğini kabul ederken; Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa yok saymıştır. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti bahse konu çağrısında yalnızca harici posta operasyonlarını esas almıştır. Bu nedenle, doğrudan bir kapatma girişimi değildir. Daha ziyade uluslararası posta hizmetinin Osmanlı Devleti'nin yetkili posta idaresi Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından sağlanacağına yönelik bir ikna çabasıdır.

Uluslararası posta hizmetinin sınırların ötesine geçen hassasiyet boyutu ve posta hizmetlerinin kesintiye uğramaksızın sürdürülmesindeki evrensel ortak taahhüt, kapatma teşebbüslerinde gözetilmiş iki önemli esastır. Hariciye Nezareti ve Posta Teşkilatı kendi sahalarındaki sorumluluklara uygun hareket etmiş, ani bir kararla yabancı posta faaliyetleri kökten yasaklama yoluna gidilmemiş, bu doğrultuda güç kullanmaktan kaçınılmış, diyalog ve uzlaşma temelinde bir diplomasi yürütülmüştür. Bu stratejinin ulaşmak istediği nihai hedef, muhatap devletlerin gayri hukuki posta mevcudiyetlerini ve faaliyetlerini kendiliğinden kabul etmeleriydi.

Osmanlı Devleti, posta gönderilerini kendi operasyonel süreçlerine tabi tutarak işlemek gayesi gütmüştür. Kurumsal yapı, operasyonel yetkinlik, personel, posta emniyeti, güven ve uluslararası posta hizmeti bağlamlarında yerli posta teşkilatına isnat edilen suçlamalara karşılık posta mübadelesi şeffaf bir şekilde tatbik edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, 12 Mayıs 1901 tarihinde, rutin hâle getirilmiş uygulama gereğince Osmanlı posta çalışanları ve yabancı posta idarelerinin görevlileri yurt dışı varışlı posta çuvallarını teslim etmek ve Avrupa'dan sevk edilmiş postaları teslim almak üzere Sirkeci Tren Garı'nda bir araya gelmişlerdir. Osmanlı posta yetkilileri, Osmanlı Devleti varışlı postaların önlerinde açılmaması hâlinde yurt dışına giden postaların teslim alınmayacağını yabancı posta temsilcilerine bildirmiştir. Bu karar, muhataplarca reddedilmiştir. Yabancı ilgililer, Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından işlenmesi gereken gelen ve giden postalarını teslim etmeden mübadele yerinden ayrılmışlardır. Bu gelişme üzerine, Osmanlı Posta Teşkilatı yabancı posta idarelerinin yetkililerine yeni bir bildirimde bulunmuştur. Buna göre, alınan kesin emirler uyarınca alıcısı yabancı misyonlar olan postalar hariç tutulmak kaydıyla Avrupa'dan deniz yoluyla ve Orient Express'le gelen yabancı posta çuvallarının Osmanlı gümrüğü yetkililerinin nezaretinde açılacağı ve akabinde ilgili posta gönderilerinin dağıtımlarının Osmanlı Posta Teşkilatı personeli tarafından yapılacağı duyurulmuştur. Bildirim

tarihi itibariyle herhangi bir itiraz durumunda geçici izin dâhilinde olan ve Orient Express tarafından ücret karşılığında taşınan yabancı posta gönderilerinin kabul edilmeyeceği de deklare edilmiştir.¹¹

Avrupa basınındaki içeriklerin gölgesinde ivme kazanan teşebbüsler, mühim bir tecrübe ve birikim zemini oluşturmuştur. Devletin kendisi, posta idaresi ve İstanbul, bu birikim sürecinin merkezindeki aktörler olarak öne çıkmaktadır. İstanbul, daha önce rastlanmamış bir şekilde tam anlamıyla bir uluslararası posta müzakere merkezine dönüşmüştür. Bu tarihi olgu, özellikle Osmanlı Posta Teşkilatı ve müzakerelerde yer almış personeli için benzersiz bir mesleki gelişim fırsatı sunmuştur. Bu bakımdan, UPU öncesindeki uluslararası posta hizmeti noktasında böylesi birikim süreçlerinin dışında kalmış Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ilk kez tarafı olduğu görüşmeleri verimli atlattığı söylenebilir. Osmanlı Devleti'nin postaya yönelik resmî tasarrufunun Hariciye Nezareti tarafından İstanbul'daki yabancı misyonlara duyurulması ve Osmanlı Posta Teşkilatı personelinin bu zeminde yabancı posta idareleriyle sürekli irtibat hâlinde kalarak posta operasyonlarının tek elden yürütülebilmesi için mesai harcamış olması, bahse konu birikim ve tecrübe için önemli bir örnektir.

Osmanlı Devleti'nin Evrensel Posta Birliği'ne katılımının yabancı posta meselesinin gidişatında ayrı bir yer edinmesi beklenmiştir. Bununla birlikte meselenin dünyaya duyurulması haricinde güçlü bir tesir uyandıramamıştır. UPU üyeliğinin kapatma mücadelesinde nerede konumlandırılması gerektiği sorusu bu noktada önem kazanmaktadır. UPU'ya katılım, farklı bakış açılarıyla ele alınması elzem olan birtakım gerekçeler nedeniyle kapatma mücadelesinde hızlı sonuç alma adına etkisiz kalmıştır. Öte yandan, bağımsız bir erk olarak Osmanlı Devleti'nin UPU üyeliğiyle yeni uluslararası posta düzeninin bir aktörü olması ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın UPU nezdinde Osmanlı Devleti'nin yetkili posta idaresi olmasından ileri gelen meşruiyetin sağladığı haklılık, muhatabı Avrupa devletleriyle tesis etmiş olduğu ilişkilerin en etkili bileşeni olarak 1923'e kadar ön planda kalmaya devam etmiştir.

Yabancı posta idareleri kendilerini birer ticari işletme olarak nitelendirmiştir. Böylelikle, kapatma sürecinin muhatabı olmaktan kaçınmış ve meselenin dışında tutulmaya çabalamışlardır. Benzer şekilde, yabancı misyonlar da kendilerini başvuru merci olarak görmekten kaçınarak, Osmanlı Devleti'nin asıl muhatabının hükûmetleri olduğunu öne sürmüşlerdir. Bern Kongresi delegasyonları da aynı doğrultuda bir tavır sergilemiştir.

11 “Les Postes Étrangères”, *Journal de Genève*, no. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

Osmanlı Devleti'nin posta hizmetini ve pazarını yerlileştirme çabaları, zaman zaman kısmen de olsa doğruluk payı bulunabilecek yönleri¹² tolere edilmeksizin yıkıcı söylemlerle akamete uğratılmak istenmiştir. Mezkûr içerikler, doğruluğu tartışılmaz hakikatler olarak görülmüştür. Algısal saldırıların yoğunluk kazanmasında, UPU kongreleri görüşmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir, zira Osmanlı Posta Teşkilatı içeriden çok dışarıya işlevsiz gösterilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyonel yetkinliğine ilişkin teknik hususların sorgulanması ya da eleştirilmesi tabii bir durumdur. Ancak, yergilerdeki asıl amaç bunun ötesine geçmiştir. Bilindiği üzere Osmanlı Posta Teşkilatı UPU kuruluşuna kadar yalnızca dâhili posta hizmetleri sunmaktaydı. Osmanlı Devleti varışlı ve çıkışlı uluslararası postayı işleyebilecek uzman bir birimi mevcut değildi. Bu durumun başlıca nedenlerinden birisi Batılı posta idareleriydi. Osmanlı Devleti'nin kendi posta idaresini kurmasının öncesinde, sırasında ve sonrasında dahi uluslararası posta hizmetinde yabancı postalar belirleyicidir. Bu bakımdan, İstanbul başta olmak üzere önemli liman ve ticaret kentlerini kuşatacak şekilde Osmanlı Devleti'nin bu hizmeti UPU öncesinde başlatamamış olması,¹³ harici postanın işlenmesi noktasında güven ve emniyet benzeri çekincelerin öne sürülmesine sebep olmuştur. UPU üyeliğine müteakiben harici posta hizmeti devreye alınmış olmasına rağmen çekincelerden geri adım atılmamıştır. Batılı posta idareleri, harici postanın Osmanlı Posta Teşkilatı'nın sorumluluğuna bırakılamayacağı ve postanın güvenli bir şekilde teslim alınıp alıcı adreslerine teslim edilemeyeceği argümanını dillendirmekte ısrarcı davranmışlardır.

Posta terminolojisine göre, UPU toprağı olarak tanımlanmış herhangi bir ülkenin posta ağına giren yurt dışı gönderiler ilgili ülkenin yetkilendirilmiş posta operatörünün sorumluluğuna girmektedir. Nerede teslim alındığına bakılmaksızın gönderinin kabulü, ülke içindeki dolaşımı ve yurt dışına sevki bahse konu sorumluluğun gereğidir. Gönderi, kabul ülkesinin sınırlarının dışına çıktıktan sonra

12 Osmanlı Posta Teşkilatı muhataplarına kıyasla yeni bir kuruluştu. Hizmet çeşitliliği ve kalitesi, dağıtım, teslimat, kabul, sevk, teşkilatlanma ve personel hususlarında modern anlamda kurumsallaşmanın geç tesis edilmiş olması, kapatılmak istenen Batılı postalara karşı eleştiride bulunma fırsatı sunmuştur. Bu bileşenler bağlamında hizmet sunumunda meydana gelebilecek herhangi bir aksaklık, koz olarak kullanılmıştır. "Kısmen haklılık" atfedilmiş olmasının nedeni budur. Bu durum, Osmanlı Posta Teşkilatı'na özgü değildir. Posta hizmeti sunumunda zaman zaman bir takım operasyonel olumsuzlukların yaşanabildiği gerçeği, o tarihten günümüze kadar devam etmektedir. Bu husustaki değerlendirmeyi takip eden paragraf, teknik anlamda konuyu biraz daha netleştirmektedir.

13 Yaman, *a.g.t.*, s. 32-46.

posta operatörünün operasyonel yükümlülüğü sona ermektedir. İlgili postanın kara, deniz, demiryolu ya da havayoluyla ileriye sevkinde başka ülkeler transit olarak kullanılmak durumunda kalınıyorsa transit ülkesi posta operatörünün de postanın kesintiye uğratılmaksızın devamında birtakım yükümlülükleri olabilir. Bu bakımdan, yurtdışına sevk edilmiş postanın teslim alınarak iç süreçlere kaydedilmesi, işlenmesi, sevkiyatı, dağıtımı ve alıcısına teslimine ilişkin tüm sorumluluk varış ülkesi posta operatörüne geçmektedir. Harici posta dolaşımına ilişkin böylesine bir operasyonel betimlemede dikkate değer olan husus, sorumluluğun paylaşılıyor olmasıdır. Bu bakımdan, A ülkesinde kabul edilen B ülkesi varışlı herhangi bir gönderiye ilişkin operasyonel sorumluluk, eşit olarak A ve B ülkeleri posta operatörleri arasında pay edilmektedir. Kısaca, A ülkesi posta operatörünün B ülkesi posta operatörünü operasyonel hususlarda suçlayarak veya eksik görerek B ülkesinin topraklarına girip (B ülkesi posta operatörü işler hâlde iken) neredeyse tüm yerleşimlerinde posta faaliyeti icra etmesi, nasıl açıklanabilir?

Bu betimlemedeki pratik, Osmanlı Devleti topraklarında güçlü bir şekilde tatbik edilmiştir. Ayrıca, yabancı posta hadisesinin yaşandığı dönemlerdeki posta kabul süreçleriyle günümüzdeki standartlar arasında mukayese edilemeyecek derecede önemli teknik farklılıklar bulunmaktaydı. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin özellikle harici postanın denetimindeki ısrarı, bu gerçeklik temelinde ele alınmalıdır.

Dolayısıyla, Osmanlı Posta Teşkilatı hakkında yabancı posta idarelerince öne sürülmüş çekincelere karşılık Osmanlı Devleti'nin işaret ettiği nokta, A noktasından B noktasına doğru gerçekleşen karşılıklı posta sirkülasyonunun emniyetine ilişkindir. Posta emniyetini lokal bir endişe unsuru olmaktan çıkaran ve sınır ötesi boyutuyla da ele alınması gerektiğine yönelik haklı bir tasarruf söz konusudur.

Bu tasarrufa uyarınca; Osmanlı Devleti varışlı postanın kapalı geldiği, içeriklerinin kontrol edilemediği ve yabancı postalar tarafından bir ölçüt ya da denetim olmaksızın taşınan devleti hedef alıcı yayınların kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin endişeleri, Batılı posta idarelerince yersiz ve yetersiz bulunmuştur. Orient Express'le Osmanlı Devleti'ne taşınan postanın tren görevlilerine zimmet edildiği ve Osmanlı Devleti varışlı düzenli posta vagonlarının özel görevliler nezaretinde kilitlendiği belirtilmiştir.¹⁴

14 “Turquie – Les Postes Étrangères”, *Journal de Genève*, no. 137, Lundi 20 Mai, 1901; “Turquie”, *Journal de Genève*, no. 138, Mardi 21 Mai, 1901.

UPU'nun Yabancı Posta Meselesindeki Tutumu

Literatür; UPU'nun yabancı postaların kapatılmasına yönelik girişimler sürecinde belirgin bir rol üstlenemediğini, yeterince ön plana çıkamadığını, meseleye aktif olarak müdahil olamadığını ve kayda değer bir destek sunmadığını ortaya koymaktadır.

UPU, zaman içerisinde bir krize evrilmiş yabancı posta varlığını taraflar arasındaki diplomatik bir sorun olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, literatürde ve o dönemdeki uluslararası posta görüşmelerinde Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimlerine, çabalarına ve benimsemiş olduğu politikaya destek veren farklı bir ses öne çıkmamıştır. Dolayısıyla, aslında her hâliyle bir uluslararası posta meselesi olan bu krizde Osmanlı Devleti tek başına kalmıştır.

Tarafsız devlet statüsü ve ev sahibi kimliğiyle İsviçre ya da bir başka UPU üyesi arabuluculuk girişiminde bulunmamıştır.¹⁵ UPU üyeliği teorik olarak Osmanlı Devleti varışlı postanın teslim alınması ve işlenmesinin Osmanlı Posta Teşkilatı sorumluluğunda olmasını gerektirmesine rağmen yabancı postalar bu yöndeki işlevlerini UPU'ya rağmen devam ettirmişlerdir.

Batılı postalar, çeşitli argümanlar ve söylemler kullanarak dış dünyayı aksine inandırma gayreti içerisinde olmuştur. Bu argüman ve söylemler, *Journal de Genève* ve *Gazette de Lausanne et Journal Suisse* gibi dönemin uluslararası basın mercileri kanalıyla dünyanın farklı noktalarına servis edilmiştir. Böylesi bir yaklaşımın gazeteler¹⁶ üzerinden yabancı posta büroları vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne okunacak bir mesele olarak taşınması ve dağıtılması, devletçe denetim altına alınmak istenmiştir.¹⁷

Osmanlı Devleti harici posta hizmeti kapsamındaki gönderilere keyfi müdahalelerde bulunmakla suçlanmıştır. Batılı posta idarelerince geliştirilmiş

15 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. A.27.

16 Tek bir posta bölgesi olarak adlandırılan UPU kapsama alanında 1875 ve 1898 tarihlerine ait iki ayrı istatistikte, hacmi ve trafiği en fazla artmış gönderiler içerisinde gazeteler dikkat çekmektedir. Gazetelerin kat ettiği mesafe ve ulaştığı nüfus dikkate alındığında, oluşturulmak istenen alımın boyutu hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Bahse konu istatistiklere ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. Schweiz Post-Département, FM 101501, FM 101502, FM 101503, Daten zum Internationalen Post – (Damals noch nicht Welt Post-) Kongress in Bern, Schweizerische Oberpostinspektion, 15 Juni 1960.

17 BOA., HR.TH., 60-105, 31.12.1885; BOA., HR.TH., 182-50, 26.09.1896; BOA., HR.TH., 182-56, 27.09.1896; BOA., HR.TH., 273-4, 28.08.1902; BOA., HR.TH., 356-112, 30.12.1907; BOA., HR.MKT., 360-76, 25.12.1860 (H.11.06.1277); BOA., A.MKT.MHM., 363-29, 23.09.1866 (H.13.05.1283); BOA., DH.ŞFR., 372-110, 11.11.1906 (R.29.08.1322).

ortak söyleme göre Osmanlı Posta Teşkilatı aslında yoktur, var olsa bile yoktur veya var ile yok arasındadır. 1840'ta kurulmuş, 1865'te kurucu üyesi olduğu ITU'nun teşekkülüne zemin hazırlayan gelişmelerde yer almış ve 1874'te UPU kurucu üyesi olarak hem içerideki hem de dışarıdaki gelişimini sürdürmüş yerli posta teşkilatı, Batılı postalar ve ait oldukları devletler nezdinde yok hükmünde sayılmıştır. UPU'nun kuruluşunun yaklaşık olarak 14 yıl öncesine uzanan kendi posta pazarının tek aktörü olma mücadelesi, bu türden bir algıyla ters yüz edilmek hedeflenmiştir.

UPU'daki ilk Osmanlı temsilcisi olan Yanko Makridi'nin Bern Kongresi'nde yaptığı deklarasyon kanalıyla posta sektörünün muhataplarını, Osmanlı topraklarında posta faaliyeti icra eden Batılı devletleri ve tüm dış dünyayı varlığından haberdar ettiği gayri hukuki durum, postadaki çift başlılıklar ve aykırılıklar,¹⁸ güçlü bir tesir uyandıramamış ve görmezden gelinmiştir.

Osmanlı Devleti temsilcisinin Bern Kongresi'nde yaptığı deklarasyon, UPU Uluslararası Büro tarafından kayıt altına alınmış ve yayınlanmış resmî kongre kayıtları haricinde ne uluslararası posta gelişmelerini düzenli olarak konu edinen *Union Postale* içerisinde ne de uluslararası posta bağlamında yapılmış bilimsel çalışmalarda yeterince öne çıkmamıştır. Osmanlı Devleti'nin kongre görüşmelerinde en çok ön plana çıktığı an böylelikle literatüre sönük geçmiştir.

Yabancı postaların gündemde tutulmamış olması, arka planda yürütülmüş bilinçli bir stratejinin sonucu muydu? İlgili devletler böylesine tek taraflı bir stratejiyle neyi hedeflemiştir? UPU çatısı altında bu süreçte tesis edilmiş Avrupa bloku, niçin sorgulanmamıştır? Bugüne uzanan etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bu durum ne tür sorunları beraberinde getirmiştir? Uluslararası posta krizlerinde teamül hâlini almış kusurlu ve yanlı yaklaşımların kökleri, yabancı postaların UPU'da ne şekilde ele alındığında aranabilir mi?

Osmanlı Devleti dışındaki kurucu UPU üyelerinin çoğunluğu, Kuzey Almanya Konfederasyonu Posta İdaresi Genel Müdürü Heinrich von Stephan tarafından 1868 yılında taslak hâline getirilmiş uluslararası posta sözleşmesi bağlamındaki teknik hususları netleştirmek üzere Bern'e temsilci göndermiştir.¹⁹ Uluslararası posta operasyonları haricinde bir başka husus ilk UPU kongresinde gündeme alınmamıştır. Kongre katılım daveti de bu teknik husus etrafında şekillenmiştir.²⁰

18 *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, Berne, Imprimerie Rieder & Simmen, 1875, s. 20-22.

19 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. VIII.

20 Yaman, *a.g.t.*, s. 108-109.

Osmanlı Devleti, 1874 öncesindeki uluslararası posta hizmetinin gelişim seyrinde yer almazken diğer kurucu üyelerin büyük çoğunluğu, özellikle Osmanlı topraklarında posta faaliyeti icra eden Avrupalı devletler posta kalkınma sürecinin temel aktörleri ve belirleyicileriydiler. UPU'nun ihdası, bu gelişim sürecindeki arayışların nihai meyvesidir.²¹ Hükûmetler üstü bir posta birliğinin kurulması, bilhassa bu devletler için elzem bir gereksinimdi. Bu ortak ihtiyacı saptayan, geliştiren ve nihayete erdiren kendileriydi. Davette bulunan, davetin kimlere gideceğine ve hangi devletlerin görüşmelerde olacağına karar veren de onlardı. Bu anlamda, Osmanlı Devleti ilk kez 1874 tarihinde devam etmekte olan gelişim sürecine eklemlenmiştir. Kısaca, Osmanlı Devleti ne davet edendir ne de kendi başına sürece katılmayı talep edendir. Osmanlı Devleti'ne katılım davetinde bulunulmuştur. Yabancı posta krizini Evrensel Posta Birliği çatısı altında çözüme kavuşturabileceğine duyduğu inanç temelinde Bern'e bu konularda tecrübe sahibi bir temsilcisini gönderen Osmanlı Devleti, muhatabı Avrupa blokunun tesis etmiş olduğu tecrübe ve birikim neticesinde elde ettikleri belirleyici posta nüfuzu²² karşısında geniş bir hareket serbestinden yoksundu. UPU kongreleri sırasında masaya yatırılmış teknik hususlara ilişkin görüşmelerde dinamik bir Osmanlı Devleti temsiliyeti öne çıkmışken, yabancı posta bağlamında dikte edilene itiraz etmek haricinde bir seçeneği olmayan bir görüntü öne çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin UPU'ya öncelikli katılım amacının daha çok yabancı posta idarelerinin kendi topraklarındaki faaliyetleri etrafında şekillendiği gerçeği, farklı örüntülerle izlenebilme imkân sunmaktadır. Yanko Makridi Efendi'nin açıklaması ve devamındaki UPU kongrelerindeki Osmanlı temsiliyeti, temel odak noktasının bu olduğunu güçlü bir şekilde teyit etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin yabancı postalara yaklaşımını net bir şekilde ortaya koyan açıklama, kongre sekreteryası sorumluluğunu üstlenmiş İsviçre Federal Hükûmeti'ne önceden ulaştırılmadığı ve deklarasyonun işaret ettiği devletlerin de meselenin müzakere konularıyla bağdaşmadığı yönündeki beyanatları gerekçesiyle kongre başkanı Eugène Borel tarafından gündem dışı bırakılmıştır. Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa temsilcileri,

21 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. VII-IX.

22 Uluslararası raporlar ve istatistikler, Avrupa devletlerinin baskın konumu ve belirleyici etkisinin bugün de devam etmekte olduğunu teyit etmektedir. İstanbul Dönemi (2017-2020) ile birlikte UPU tarafından her yıl güncellenerek yayınlanan Entegre Posta Endeksi (2IPD), posta operatörleri için bir başvuru kaynağına dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti adına yapılan deklarasyonun konu dışı olduğu yönünde görüş bildirmiştir.²³

Bir başka spesifik gerekçe kongre kayıtlarına geçmemiştir. Yabancı gazete içeriklerindeki teknik eleştiriler göz önüne getirildiğinde, kongreye katıldığında henüz yurt dışı posta hizmeti sağlamayan Osmanlı Posta Teşkilatı'na ilişkin olarak usul dışında hizmet yetkinliği ve işlevselliği hususlarında bir şerh de düşülmemiş olması, gazete içerikleriyle ters düşmektedir.

Gündem dışılık, konunun müzakeresi imkânını ortadan kaldırmıştır. Bu noktada, UPU üyeliği esnasında ve sonrasında süreçte oluşturulmak istenen “gündem dışılık” ile Batılı gazetelerce yaratılan “var ile yok arasında” algısı, mühim benzerlikler içermektedir. “Gündem dışılık”, UPU çatısı ve uluslararası mecralarda yabancı postaların görüşülemeyeceğine karşılık gelen ilk algı aşaması iken; “var ile yok arasında” iddiası, UPU toprağı olarak tanımlanmak istenen sömürge topraklar nedeniyle meselenin ilerleyen UPU kongreleri kanalıyla artık UPU çatısı altında istişaresinden kaçınılamaması neticesinde Osmanlı Posta Teşkilatı'nı doğrudan hedef alan tutumun son raddesidir.

Osmanlı topraklarındaki yabancı posta büroları “gündem dışı” addedilirken, Britanya Hindistan'ı ve Fransız kolonilerinin UPU'ya entegrasyonunu veya UPU toprağı olarak kabul edilmelerini mümkün kılmak amacıyla Bern'de 17-27 Ocak 1876 tarihlerinde Evrensel Posta Birliği'nin ilk üst düzey idari konferansı düzenlenmiştir.²⁴

Osmanlı Devleti'nin geniş bir coğrafyaya yayılmış toprakları, Avrupalıların deniz aşırı sömürgelerine erişiminde köprü işlevi görmüştür. Asya ve Afrika bağlantısının yanında tarihi ticaret rotalarındaki merkez konumu, Osmanlı Devleti olmaksızın UPU'nun tahayyülünü zorlaştırmaktadır. Nitekim bu kilit ticari rol ve potansiyel, ITU'nun teşekkülünde de etkisini göstermiştir. Diğer taraftan, Osmanlı topraklarını baştan başa saran postane ağlarının evrensel posta sisteminin dışında kalması göze alınabilir bir durum değildi. Bu bakımdan,

23 *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, Berne, Imprimerie Rieder & Simmen, 1875, s. 20-23.

24 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. A.16. O dönemin idari konferansı, bugünün olağanüstü kongresidir. UPU'nun geleceği, teknik hususlar, hizmetler ve üye devletlere ilişkin herhangi bir hayati mesele söz konusu olduğunda gerçekleşen bu özel toplantı, UPU üyesi devletlerin tecrübe ettiği sorunların adil bir yaklaşım ve kapsayıcı bir tarafsızlıkla ele alınması gerektiği hakikatine uygun hareket edilmediğini ya da bu bağlamda tüm üye devletlere eşit koşullarda uygulanması gereken bir teamülün tesis edilemediğini ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti'nin UPU oluşumunda yer alması, ticari ve politik menfaatler temelinde gerekli görülmüş ve önemsenmiştir.

Kendi sınırlarında posta hizmeti sunmayan bir ülkenin UPU tarafı olması düşünülemez. Bu kaide, UPU'nun kuruluşundan günümüze kadar değişmeden devam etmiştir.

UPU'nun teşekkülünde yer almış bir devletin daha sonradan operasyonel işlevsizliği gerekçe gösterilerek UPU dışında bırakıldığı veya bu yönde bir süreç izlendiğine ilişkin bir örneklem bulunmamaktadır. Bu noktada, UPU kongre kayıtlarında ve UPU tarafında Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'yla yapılan yazışmalarda posta hizmetlerinde operasyonel aksaklıklara ve işlevsizliklere işaret eden bir bilgi ve belgenin bulunmayışı, Batılı postalarca üretilmiş kasıtlı içeriklerin tarafgirliğini yansıtmaktadır. Batılı devletlerin yerli posta operasyonlarına dayanan endişelerinin seyri ve yoğunluğuna bağlı olarak eleştiri dozu keskinlik ve değişkenlik göstermiştir. Nitekim Osmanlı'daki mevcudiyetleri tehlikeye girdiğinde Osmanlı Posta Teşkilatı için “var ile yok arasında” benzeri söylemlere başvurulmuştur. Bu nedenle, daha çok kendi çıkarlarının gidişatına göre şekillenmiş eleştiriler söz konusudur. Eleştirilerde güdülen asıl gaye, posta operasyonlarının devamını sağlamak ve Osmanlı Devleti'ni buna razı kılmaktır.

UPU Üyeliği Sonrasındaki Söylem Değişimi

Yabancı posta bağlamında öne çıkmış söylemlerde, usulden operasyonel unsurlara doğru evrilen dönüşümü daha net görmek için Bern Kongresi öncesindeki ve esnasındaki atmosferin biraz daha sorgulanmasında yarar görülmektedir.

1874 Bern Kongresi, diğer UPU kongrelerinden birçok yönüyle ayrılmaktadır. Sonraki kongrelerin neredeyse bütününde katılım gösteren devlet sayısı artmıştır. Birlik topraklarındaki nüfus yükselmiş, birlik sınırları genişlemiş ve doğal olarak evrensellik kimliğine uygun bir posta gelişimi öne çıkmıştır.²⁵ Bern Kongresi, Almanya tarafından önerilen posta sözleşmesi taslağını görüşmek üzere toplanmıştır. Tek bir konu ve en az katılımı düzenlenmiştir.

Almanya'nın teklif ettiği sözleşme taslağına ek olarak yabancı postaları da karara bağlayabilecek ikinci bir teklif kongre gündemine eklenmemiştir. Bu durum, yabancı postanelerin krize evrilebilecek bir yapıya bürünebileceğine ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın varlığına ilişkin bir tereddüt henüz oluşmadığını kanıtlamaktadır.

25 *Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions*, International Bureau of the Universal Postal Union, s. XIV-XV.

İkinci bir teklifin ön plana çıkmaması; sadece uluslararası posta dolaşımını tayin edecek, posta ücretlendirmesini yeknesaklaştıracak ve taraf devletleri birbirlerine karşı sorumlu kılacak bir evrensel posta sözleşmesinin birincil öncelik ve ihtiyaç olarak belirlenmiş olmasıyla izah edilebilir. Bu nedenle, Bern Kongresi başlangıcında taraf devletlere farklı konularda yazılı görüş belirtme ve kongre gündemine katkıda bulunma hususlarında seçenek sunulmadığı ve taraf devlet temsilcilerinin de kongre esnasında bu yönde inisiyatif üstlenmekten kaçındığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti dışındaki ülkelerin ikinci bir hususta teklif sunma ihtiyacı taşımamış olmaları anlaşılabilir bir durumdur, zira Osmanlı Devleti'nin tecrübe etmekte olduğu hadisenin bir benzerini yaşamamışlardır.

Osmanlı Devleti'nin yabancı postalar politikası, kısa süreli bir planlama değildi. Devletler arası ilişkilerde mühim bir yer kaplayan mesele, 19. yüzyılın ikinci yarısından Birinci Dünya Savaşı'nın başlarına ve akabinde 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar sıcaklığını ve hassasiyetini korumuştur.

Yabancı posta mevcudiyeti Bern Kongresi'nde dünya gündemine taşındığında diplomatik merciiler adres gösterilmişti. Diplomatik girişimlere yoğunluk verildiğindeyse Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyonel yetkinliği ve organizasyonu şart koşulmuştur. Posta ihlallerinde diplomasi, diplomaside posta yetkinliği ironisi meselenin ne türden bir kısır döngü içine hapsedildiğini ortaya koymaktadır.

Yerli posta idaresi kimliğiyle Osmanlı Devleti sınırlarında hizmet sunan ve Evrensel Posta Sözleşmesi gereğince UPU üyesi devletlerle operasyonları sürdüren Osmanlı Posta Teşkilatı, yabancı posta meselesinin ele alınmasında ve çözüme kavuşturulmasında Batılı devletlerin yalnızca kendi çıkarlarını gözeten ihmalkâr tutumlarına maruz kalmıştır. Avam Kamarası'nda İngiliz diplomatların Osmanlı topraklarındaki operasyonlarının son bulması noktasında öne sürdükleri gerekçe,²⁶ diğer devletlerin de sahiplendiği bir koza dönüşmüştür. Kendi çıkarlarına ters düşen ihtilafı posta meseleleri politize edilmiş, gündem dışı etiketi ve yaftasıyla müzakere masasına taşınmasından kaçınılmıştır.

Gazete İçeriklerinin Analizi

Osmanlı Devleti'nin iç pazarındaki özerk Batılı postalara müdahalesi, yabancı misyonlara ve posta yetkililerine yapılan bildirimlere rağmen dış basındaki hâliyle ülke meclislerine taşınmıştır. İngiliz Avam Kamarası'nda yabancı

26 “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, no. 109, Vendredi 10 Mai, 1901; “Angleterre”, *Journal de Genève*, no. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

posta krizi gündeme geldiğinde, Dışişleri Bakanlığı Parlamento Sekreteri Lord Cranborne, İstanbul'daki büyükelçilerinin Batılı postalarla taşınan gönderilere Osmanlı Devleti'nin el koymasını protesto ettiğini ve bunun üzerine İngiltere Hükümeti'nin girişimi sonrasında böylesi posta ihlallerinin tekrarlanmaması noktasında kendilerine teminat verildiğini dile getirmiştir. Cranborne, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın postanın işlenmesinde ve taşınmasında gerekli güvenliği tam olarak tesis edecek şekilde organize olması şartıyla İngiltere'nin birçok defa yabancı postaların kapatılması talebini dikkate almaya sıcak baktığını, bununla birlikte her defasında Osmanlı Devleti'nin uyguladığı prosedür ve müdahalesinin şimdiye kadar İngiltere Hükümeti'ni bu yöndeki teklif ve talepleri incelemekten alıkoymadığını belirtmiştir.²⁷

Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarındaki tasarrufunun İngiltere tarafında posta ihlali olarak değerlendirilmesi, tek taraflı bir posta yaklaşımıdır. Egemen bir devletin sınırlarındaki denetimsiz posta operasyonlarını posta ihlali kapsamına girmekten çıkaran Batılı anlayışın baskınlığına ve yabancı posta meselesinin sonlandırılmaması gerçeğine rağmen Osmanlı Devleti-UPU ilişkilerinde tansiyonun yükseldiğine ilişkin bir emareye rastlanmamıştır.

Gazeteler bazen farklı yöntemlerle benzer hususları ön plana çıkarmıştır. Batılı postaları kapatma planlarına rağmen Osmanlı Devleti'nin bu amacında aceleci davranmadığının kabul edilmiş olması, eleştirileri geçersiz kılan bir boyuta sahiptir. Batı devletleri, diplomatik birimleri ve İstanbul merkezli posta idareleri tarafından geliştirilen ortak söylem, en makul çözüm olarak sunulmuştur. Osmanlı Devleti ve kendileri arasında sorunlu bir hâl alan posta meselesinin uzlaşa dâhilinde nasıl nihayete erdirilebileceği noktasında Osmanlı Devleti'ne kendilerince yapıcı ancak Osmanlı Posta Teşkilatı'nın var olmadığı manasına gelen tavsiyeler vermişlerdir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın postanın doğasına uygun şekilde reforme edilmesi ve Batılı posta idarelerinin hâlihazırda sahip olduğu hizmet standardını yakalaması sonrasında yabancı postaların Osmanlı Devleti'nden çekilebileceğini belirtmişlerdir. Bir mucize olarak nitelendirdikleri bu yetkinliğin sağlanmasıyla posta erişiminde Osmanlı Posta Teşkilatı'nın tek adres olacağı; Fransa, İngiltere, Almanya, Rusya ve Avusturya postanelerinin artık tercih edilmeyeceği ve böylelikle, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yeni yüzyılın değerli ve ideal hizmet sağlayıcısı olabileceği öne sürülmüştür. Yabancı posta idarelerinin yalnızca böylesi bir şartla işlevsiz kılınabileceği ve aksi sağlanmadığı müddetçe Batılı devletlerin kendi postanelerinin kapatılmasına razı gelmeyeceği,

27 “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, no. 109, Vendredi 10 Mai, 1901; “Angleterre”, *Journal de Genève*, no. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

Osmanlı Posta Teşkilatı yeterli gelişimi gösteremediği ve mükemmelleşmediği sürece Osmanlı Devleti'nin kapatma girişimlerinin sonuçsuz kalmaya devam edeceği vurgulanmıştır. Osmanlı Devleti'ne, ilk hedefinin imparatorluğun posta kurumunu ıslah etmek olması gerektiği telkininde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti'ni yalnızca bu bağlamda teşvik edebileceklerini, bununla birlikte kapsamlı bir posta reformu noktasında ciddi şüphelerinin bulunduğunu ve nihayetinde, ümit etmedikleri bir durum olsa da Osmanlı Devleti'nin bu süreçteki kesin gayesi ve hedefinin yabancı postaları kapatmak olmasını üzüntüyle karşılayacaklarını dile getirerek; işlevleri dolayısıyla yabancı posta varlığının Osmanlı halkı için son derece önemli olduğunu, kapatma veya yasaklama durumunda tüm Osmanlı vatandaşlarının medeni dünya içerisinde iletişim imkânından mahrum kalacağını, Osmanlı Devleti'nden çok tebaasının müşkül duruma düşeceğini ve olumsuz etkileneceğini öne sürmüşlerdir. İstanbul başta olmak üzere Osmanlı Devleti'nin farklı yerleşimlerinde yaşayan gayrimüslimler, Avrupa'daki yakınları ve bağlı oldukları cemiyet ya da kuruluşlar arasındaki iletişim için de yabancı postanelerin hayati önem taşıdığına vurgu yapılmıştır.²⁸

Osmanlı Devleti için yapılmış “hasta adam” benzetmesinin farklı bir versiyonu olarak ele alınabilecek bütün bu hususlar, tam anlamıyla bir “posta reçetesi”dir. Teşhis ve tedavi noktasında kendi çıkarlarına temas etmeyi gizlememeleri, iyileşme mefhumunu kendi varlıklarıyla örtüştürmeyi sakınmamaları, yasaklama hâlinde Osmanlı halkının medeni dünyayla bağının kopacağına ve gayrimüslimlerin sağlıklı iletişim imkânından mahrum kalacağına yönelik vurgu da kendilerine hak gördükleri meşruiyetin devamını amaçlayan bir nitelik taşımaktadır.

Operasyonlarını sonlandırmada Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ıslahını koşul öne sürmüş Batılıların Osmanlı Devleti'ni topyekûn reforma muhtaç şeklinde tanımlayarak “hasta adam” benzetmesinde bulunmaları, mühim bir çağrışım uyandırmaktadır. “Posta reçetesi” tabirini beraberinde getiren eleştirel içerikler de bu temelde ele alındığında her ikisinin basın yoluyla çıkarılmış bir karalama olduğu görülecektir. Osmanlı Devleti, Almanya ve Avusturya basınında “hasta adam” ve diğer küçük düşürücü ifadeleri kapsayan yayınları “iftiracı yazılar” olarak nitelendirerek en üst seviyeden cevap vermiştir.²⁹

Yabancı posta meselesine ilişkin müzakereleri sürdürmek ve gelişmeleri yönetmek vazifesiyle mütehasıs bir komisyon oluşturmuştur. Temel öncelik, operasyonel aksaklıklara mahal bırakmayacak şekilde uluslararası posta hizmetinin

28 “Russie et Allemagne en Asie Mineure. – Le tarif douanier. – Les postes. – Commandes de matériel de guerre”, *Journal de Genève*, no. 103, Samedi 14 Avril 1900.

29 BOA., HR.SYS., 184-45, 18.01.1887.

sürekliliğini sağlamaktı. Gönderilerini yerli posta teşkilatının sorumluluğuna bırakmaktan kaçınan Batılı muhataplar, Osmanlı Posta Teşkilatı'nı posta havalelerinde gerekli teminatları sağlayamamakla suçlamışlardır. Komisyonun çalışmaları, zaman zaman üzerinde mutabık kalınan önerilerle kısa vadede postanın Osmanlı Posta Teşkilatı aracılığıyla ileriye sevkini mümkün kılmıştır. Posta operasyonları bağlamında öne çıkmış teklifler şu şekilde özetlenebilir: İlk olarak, Osmanlı Devleti yetkililerinin talep ettiği şekilde Batılı posta idareleri posta çuvallarını damgalı ve kapalı olarak Osmanlı Posta Teşkilatı'na, Osmanlı Postası da bunları mevzuata uygun olarak Orient Express'e teslim edecekti ve postaların açılmaması ilgili idarenin yükümlülüğünde olacaktı. İkinci olarak da Osmanlı yetkililerinin mektup postası gönderileri ve gazeteleri açıktan teslim alma talebine, posta mahremiyetine³⁰ getirebileceği haleller gerekçesiyle yabancı misyonlar kati surette karşı çıkmış ve şu öneride bulunmuşlardır: Batılı postalar kendilerine ait posta çuvallarını Karlofça Antlaşması'yla (1699) Osmanlı Devleti sınırlarında postalarını kapalı olarak taşıma hakkı elde etmiş Avusturya Postasına teslim edecekti. Teslim gerçekleşir gerçekleşmez, Avusturya Postası bu gönderileri emanet telakkisiyle Avusturya Elçiliğinin bir yetkilisinin daimî nezaretinde Sırbistan'a nakledecekti.³¹ Buradaki tekliflerin dayanağı da aşağıda mütalaa edilmektedir.

Posta hizmetlerinin Batılı tarzda yapılandırılarak kurumsallaştırılması, modernizasyonu, Avrupalı çağdaşlarının sunduğu hizmetlerin ve sağladığı kalite standardının yerli bir kimlikle Osmanlı topraklarında uygulanması çabası, görmezlikten gelinmiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yöndeki girişimlerinin inkâr edilemez olduğu kabul edilmiş, ancak Avrupalıların güvenini kazanmaktan uzak olduğu öne sürülmüştür. Buradaki güven unsuru, finansal bir mahiyet taşımaktadır. İnkâr edilemeyen posta gelişimine karşılık olarak öne sürülen husus, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uluslararası posta biriminde yaşandığı iddia edilen birisi 12,000 diğeri de 15,000 frank değerinde iki büyük hırsızlık suçlamasıdır. Bu gerekçe temelinde bahse konu husus komisyonda görüşülmüş ve varılan mutabakat uyarınca, ikinci bir emre kadar posta çuvallarının Osmanlı Devleti sınırlarına girdikten sonra Avusturya postasına teslimi ve Avusturya postasının da posta çuvallarını zarar görmemiş şekilde damgalı olarak Galata'daki yabancı

30 Posta mahremiyetini ihlal edebilecek gerekçeler genel olarak çalışma içerisinde verilmiş olmakla birlikte burada ilgili mektupların açılabilceği ve böylelikle gizliliklerinin ortadan kaldırılabilceği kastedilmektedir.

31 "La question postale en Turquie. – Une anecdote contée par sir William White", *Journal de Genève*, no. 222, Mercredi 19 Septembre, 1888; "Les postes étrangères en Turquie", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, no. 113, Mercredi 15 Mai, 1901.

postalara ulaştırması kararlaştırılmıştır. Bu kararın dış basına yansımaları ise ancak bu Şekilde Türklerin meseleye burunlarını sokmalarının engellenebileceği biçiminde Şekillenmiştir. Hırsızlık suçlaması haricinde ne sürülmüş bir diğer iddiaya göre Osmanlı Devleti kolluk kuvvetleri mesailerinin büyük çoğunluğunu yabancı gazetelere el koymakla geçirmektedir. Bazen bu müdahalenin eşkıyalık derecesine vardığı ve diğer Osmanlı vilayetlerine de sirayet ettiği belirtilmiştir.³² *Journal de Genve*'in 16 Ağustos 1888 tarihli sayısında yer bulan bu içerik, Osmanlı Devleti tarafından muzır ve düşmanca bir yayın olarak nitelendirilmiştir.³³

Harici posta süreçlerinde Osmanlı Posta Teşkilatı'nı belirleyici tek otorite yapma amacındaki çabaların arkasında Batılı postalarca kabul edilen gönderi içeriklerinin doğrudan Osmanlı Devleti'ni ve kurumlarını hedef alması gibi ciddi nedenler bulunmaktaydı.³⁴ Sultan Abdülhamit döneminde yoğunluk kazanmış uygulamaları bu minvalde ele almak mümkündür.³⁵

Mübadelenin tek elden yürütülmesi, bir başka önemli kapatma teşebbüsü gerekçesidir. Fransa, Almanya, Rusya ve Avusturya postayı kapalı ve damgalı olarak dolaşıma sokmaktaydı. Avrupa gazetelerindeki zararlı içeriğe bakarak, Osmanlı Devleti topraklarında cereyan eden yabancı posta sürecinin yalnızca haberleşme ihtiyaçları temelinde kusursuz bir işleyiş olabileceğini düşünmek güçtür. Osmanlı Devleti operasyonel gereklilikleri ne çıkararak bu yöndeki düşüncesini ve tasarrufunu muhataplarıyla önceden paylaşmıştır. Böylesi anlarda muhataplarından aldığı reaksiyonlar genel olarak benzerdir. Türk, Yunan, Ermeni ve Bulgar unsurlardan müteşekkil Osmanlı Posta Teşkilatı'nın güven vermediği, bu nedenle; kapalı posta çuvallarının, kayıtlı postanın, şahsi ve ticari gönderilerin güvenilir olmayan ellere teslim edilemeyeceği vurgulanmıştır.³⁶

Küçük düşürücü, zedeleyici, düşmanca ve gerçekliği müphem söylemlerin devlet sınırlarından içeriye denetimsiz girmesi, dolaşımda kalması ve yayılması karşısında Osmanlı Devleti'nin kendi posta idaresini etkin bir Şekilde yapılandırmak ve kullanmak dışında bir seçeneği yoktu. Gelen ve giden dış postanın olması gereken Şekilde Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından işlenmesi,

32 "Turquie – La question postale", *Journal de Genve*, no. 194, Jeudi 16 Août, 1888.

33 HR.SYS., M-19-08-1888, 25-67.

34 *Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, İstanbul, Edition ISIS, 1989, s. 1-26.

35 Yaman, *a.g.t.*, s. 51.

36 "Les valises postales en Turquie", *Journal de Genve*, no. 119, Dimanche 20 Mai, 1888; "Les postes trangres en Turquie", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, no. 110, Samedi 11 Mai, 1901.

büyük bir çoğunluğu gerçek dışı olan söylem ve yaklaşımların kontrol altına alınması anlamını taşımaktaydı. Osmanlı arşivlerindeki çok sayıda belgenin de teyit ettiği üzere Osmanlı topraklarına yabancı posta idareleri eliyle herhangi bir denetim olmaksızın giren kitap, gazete ve diğer süreli yayınlar bazen doğrudan devletin bütünlüğünü ilgilendiren algısal bir yaklaşım içerisinde olmuşlardır. Bu türden basılı materyalin denetime tabi tutulmasına yönelik haklı resmî girişim, Batılı muhataplarca başarısızlığa mahkum bir çaba olarak görülmüştür. Osmanlı Devleti'ne bu hususta herhangi bir adım atmaması tavsiyesinde bulunmuşlardır. Diğer taraftan, yabancı posta idareleri kanalıyla gerçekleşen kaçakçılığın önlenmesi noktasında Osmanlı Devleti'yle iş birliği yapmayı reddetmeyeceklerini belirtmişlerdir. Ancak, burada kast edilen devlet denetimi olmaksızın vuku bulan kaçakçılık faaliyetleri değildir. Burada adres gösterilen taraf bu sefer doğrudan Osmanlı Gümrük İdare'sidir. Gümrük çalışanlarının, Alman Posta İdaresi'ne teslim edilen ve alıcıları Alman tüccarlar olan, değerleri 15,000 ve 20,000 frank olduğu söylenen ve kapsamında elmaslar, yüzükler, saatler ve bir sürü değerli nesne bulunan kolileri alıkoyduğu ve el konulmuş değerli eşyanın, hazine ve gümrük memurlar yararına açık arttırmaya çıkarıldığı iddiası, eleştirilerdeki söylem zenginliğine ya da çeşitliliğine örnek gösterilebilir. Bu tür bir durumun istenmeyen başka olayları körüklediği ve ilgili çalışanların kendi çıkarları doğrultusunda bu kez Avusturya-Macaristan bandıralı bir posta gemisine saldırıda bulunduğu da öne sürülmüştür. Avusturya-Macaristan flamasına zarar verilmesinin ve böylesi saldırıların Osmanlı Devleti adına yeni bir utanç ile sonuçlanacağı uyarısında bulunulmuştur. Yabancı misyonlara ve özellikle Almanya'ya bu hadisede sessiz kalmaları ve net bir duruş sergilememeleri dolayısıyla ciddi eleştiriler yöneltilmiştir. Alman diplomasinin bu anlarda kendileriyle aynı dili konuşmuyor olmasının, Türk-Alman iş birliğine işaret ettiği ve bunun kendileri adına üzüntü verici olduğu vurgulanmıştır.³⁷

Posta bağlamındaki eleştiriler, geniş bir alana yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirmek istediği posta ideali, elim ve içler acısı bir fiyasko olarak değerlendirilmiştir. “Dolmabahçe” isimli Osmanlı posta gemisi de eleştirilere konu olmuştur. Buna göre; 1840'larda “Malakoff” olarak bilinen geminin Marsilya'dan satın alındığı, zamanla işlevini yitirdiği, İstanbul-Varna hattına tahsisli geminin çoğunlukla saatlerce geciktiği, motorları başta olmak üzere teknik donanımının tamamıyla eski olduğu, normal gemiler saatte 12 knot hız yaparken “Dolmabahçe” gemisinin saatte 7 knotta kaldığı ve sonuç olarak, 140 mil olan İstanbul-Varna arasını 19 saatte kat edebildiği öne sürülmüştür.

37 “Postes et douanes”, *Journal de Genève*, no. 173, Vendredi 24 Juillet, 1885.

Gecikmeler nedeniyle Varna'ya zamanında ulaştırılamayan Osmanlı postalarının başka alternatiflerle ileriye sevk edildiği ve bunun da Osmanlı Posta Teşkilatı'na ek maliyetler çıkardığı belirtilmiştir. Ciddi bir sorun olmasına rağmen bu hususa gereken önemin verilmediği, Türklerin çağın posta hizmeti gerekliliklerini anlamaktan ve yerine getirmekten uzak oldukları iddia edilmiştir. Bununla birlikte kısmen ve yavaş da olsa bahse konu eksikliğin farkına varıldığı, devlete ait “İzzedin” ve “Valin” adındaki gemilerin posta taşıyacak şekilde dizayn edilmesi önerisinin gündeme getirildiği, ancak dönem şartlarına göre oldukça lüks oldukları söylenen gemilerin genelde Sultan ve yabancı devlet görevlileri için tahsis edildiği, dolayısıyla bu gemilerin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın emrine verilerek koli, posta çuvalı ve yolcu taşımacılığında kullanılmasının ihtimal dâhilinde olmadığı, kısacası bu düşüncenin hayata geçirilemediği belirtilmiştir. Bunun üzerine, Osmanlı padişahının saatte 12 knot mesafe kat edebilecek yeni bir posta gemisi yapımı emrini vererek Osmanlı Posta Teşkilatı'nın onurunu kurtarmak üzere destek çıktığı ve bu doğrultudaki haberlerin dönemin Türk gazetelerine de yansıdığı öne sürülmüştür.³⁸

Batılı devletlere farklı zaman aralıklarında nota verilmiştir. Notaların büyük çoğunluğu kapatma ekseninde şekillenmiş olmakla birlikte Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kaydettiği gelişmelere dikkat çeken yönleri de olmuştur. Lord Cranborne örneğinden hatırlanacağı üzere Osmanlı Posta Teşkilatı'nın organize olmasını müteakiben Osmanlı pazarından ayrılma noktasında yabancı postaların istekli olacağı belirtilmiştir.

Bu minvalde, 15 Temmuz 1884 tarihinde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Avrupalıların gereksinim ve beklentilerini karşılayacak tarzda gelişimini tamamladığı ve Osmanlı topraklarındaki bütün yabancı postanelerin kapatılması çağrısının yinelenildiği görülmektedir. Bu deklarasyon eş zamanlı olarak yabancı misyon şeflerine de bildirilmiş ve ihtiyaç hasıl olması hâlinde Osmanlı Devleti kolluk kuvvetlerinin postaneleri kapatmak için hazır beklediği duyurulmuştur. Osmanlı topraklarında kadim ve organize bir posta ağına sahip Fransa'nın bu girişimi endişeyle karşıladığı ve tesis edilmiş hizmet standardı dolayısıyla yerli unsurların da haberleşme ihtiyaçları için Fransa Postasını tercih ettikleri ileri sürülmüştür. İstanbul'daki Fransız Elçiliğinin karşı doğrultuda ısrarcı bir duruş sergilemek üzere Paris'ten direktifler aldığı; Avusturya, Almanya ve İngiltere'nin de benzer bir tutum içerisinde hareket edecekleri belirtilmiştir.

38 “Turquie”, *Journal de Genève*, Vendredi 15 Août, 1884; “Turquie”, *Journal de Genève*, Vendredi 8 Août, 1884; “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, Fondée en 1798, no. 113, Mercredi 15 Mai, 1901.

Batılı idarelerin posta alanında güçlü bir şekilde oturmuş oldukları düzenin bozulması, kontrollerinden çıkması ve kötüleşmesi olarak gördükleri bu teşebbüs karşısında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın tek başına postaya hükmetmesine müsaade etmeyecekleri vurgusu sorunsalın bir başka boyutunu teşkil etmiştir.³⁹

Osmanlı Devleti'nin yasal prosedürlere uygun hareket etmek yerine yabancı posta meselesini ani bir müdahaleyle neticelendirmeye çalıştığı iddia edilmiştir. Yabancı postaların kapatılmasıyla posta mübadelesinin veya sirkülasyonunun kötüleşmeyeceği temelinde Osmanlı Posta Teşkilatı'nca oluşturulmak istendiği öne sürülen yerli intibanın doğru olmadığı ve Osmanlı posta hizmetlerinin herkesin müşahede edebileceği şekilde işlevsiz olduğu tezi yeniden dillendirilmiştir. Teşkilat yapısının yetersiz, ancak yönetiminin daha da kötü olduğu basına konu edilmiştir. Batılı rakiplerinin sunduğu hizmet standardını daha hızlı yakalaması, uluslararası postanın UPU sözleşmesi ve ilgili tüzüklerine uygun olarak işlerlik kazanması amacıyla istihdam edilen ve daha önceleri İngiliz Kraliyet Postasında mühim görevler üstlenmiş Frank Ives Scudamore'un maruz kaldığı eleştiriler de benzer mahiyettedir. Osmanlı Devleti'nin bu görev için Scudamore'da karar kılması, Avrupalılara duyulan güvensizlik olarak lanse edilmiştir. Devletin reformist olduğu düşüncesiyle görev tevdi ettiği Scudamore'a Osmanlı Posta Teşkilatı'nı teslim ettiği iddiası, eleştirilerdeki çarpıklıklara örnek verilebilir. Avrupalılara duyulan güvensizliğe rağmen Türklerin yabancı postaları tercih eden ilk kesim oldukları, yalnızca imparatorluk sınırları içerisindeki değil aynı zamanda harici posta ihtiyaçları için de Fransa başta olmak üzere yabancı posta idarelerinin kullanıldığı ifade edilmiştir.⁴⁰

Bir Osmanlı gazetesinde yer bulmuş benzer bir içeriğin Batılılarca öne sürülen iddialara referans gösterilerek yabancı basın tarafından münhasıran işlenmiş olması; meselenin ne denli girift hâl aldığını, ağırlaştırıldığını ve büyütüldüğünü ortaya koymaktadır. İstanbul merkezli *Vakit Gazetesi*'nin postadaki ciddi eksiklikleri, idarenin organizasyonu ve çalışanlarına ilişkin olumsuzlukları açığa çıkardığı; bunun üzerine, hakaret ve karalama amacı taşıdığı öne sürülen haberler nedeniyle gazeteye dava açıldığı belirtilmiştir. İstanbul Barosu'nun⁴¹ önemli isimlerinden olduğu belirtilen ve gazetenin avukatlığını üstlenmiş Gargur Efendi'nin, posta eleştirilerinin gerçeğin sadece az bir kısmını yansıttığını ve daha

39 "Turquie", *Journal de Genève*, Samedi 26 Juillet, 1884.

40 "Turquie", *Journal de Genève*, no. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881; "Turquie", *Journal de Genève*, no. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881. Scudamore hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yaman, *a.g.t.*, s. 53-54.

41 <https://www.istanbulbarosu.org.tr/FooterContent.aspx?ID=1&Desc=Tarih%C3%A7e> (Erişim Tarihi: 08.09.2023).

fazlasının olduğunu söylediği iddia edilmiştir. İddialar, yabancı gazetelerce öne sürülen suçlamalardan farklı değildir. *Vakit Gazetesi* ve Osmanlı Posta Teşkilatı arasındaki dava sürecinde gerçekleşen mahkemeye, hırsızlık ve zimmet ile isnat edilen uzun bir çalışan listesinin sunulduğu ve bu kimselerin kendilerine yönetilen suçlamaları inkâr edemediği, teşkilatın genel müdürü İzzet Efendi'nin de benzer suçlamalara maruz kaldığı ve aksi hukuki olarak kanıtlanmadığı müddetçe genel müdür ve çalışanların suçlu kabul edildiği belirtilmiştir. *Vakit Gazetesi* hadisesi, haklılıklarına dayanak oluşturma noktasında yabancı muhataplarca koz olarak kullanılmıştır. Ancak, burada da bahse konu olumsuzluklar için de bir çıkış yolu göstermişlerdir: Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yabancı postaların güvenini geri kazanması, çalışanlarının isnat edilen suçlamalar temelinde temizlenmesi ve buna genel müdüründen başlanması gerektiği; Türk, Yunan ve Ermeni çalışanların eşit derecede rüşvete bulaştığı; bunlar giderildikten sonra yabancı posta idarelerinin kapatılabileceği, yerli posta idaresinin dürüst ve liyakat sahibi kimseler tarafından yönetilmesiyle de Osmanlı hazinesinin gelirlerini iki üç katına çıkarabileceği belirtilmiştir.⁴²

Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde *Vakit Gazetesi* adıyla 211 farklı kayıt görüntülenmiştir.⁴³ Bu kayıtların kahir ekseriyeti yukarıda Osmanlı Posta Teşkilatı'nın konu edildiği gazete hakkındadır. Kayıtlar içerisinde Osmanlı Devleti'nin kendisini, yetkililerini ve kurumlarını hicveden belgelerin yanında övücü mahiyetteki belgeler de bulunmaktadır. Devlet aleyhinde zararlı yayınlar neşretmekte ısrarcı davranması nedeniyle *Vakit Gazetesi* imtiyaz sahibi Filip Efendi ve diğer gazete sahibi sorgulanmıştır.⁴⁴ Yalan haber nedeniyle yirmi gün kapatma cezası alan *Vakit Gazetesi*'nin imtiyaz sahibi af talebinde bulunmuştur.⁴⁵ Filip Efendi'nin devletin rızası dışında yazı yazmayacağına ilişkin taahhüt senedi padişaha takdim edilmiştir.⁴⁶ Zararlı mütalaalar yazmaması ve bina girişindeki levhaya tuğra konulmaması şartıyla gazetenin neşrine izin verilmiştir.⁴⁷ Akabindeki süreçte, Filip Efendi'ye 3. rütbeden Osmani Nişanı ihсан edilmiştir.⁴⁸ *Vakit Gazetesi* tarafından Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kendisi, hizmetleri ve

42 “Turquie”, *Journal de Genève*, no. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881; “Turquie”, *Journal de Genève*, no. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881.

43 <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/Arama.aspx> (Erişim Tarihi: 08.09.2023).

44 BOA., MB.İ., 64-139, 13.09.1880 (H.08.10.1297).

45 BOA., Y.PRK.DH., 1-29, 12.10.1880 (H.08.11.1297).

46 BOA., Y.PRK.BŞK., 5-33, 04.12.1880 (H.01.01.1299).

47 BOA., MB.İ., 81-154, 17.09.1881 (H.22.10.1298).

48 BOA., MB.İ., 112-165, 04.01.1883 (H.24.02.1300); BOA., İ.DH., 871-69635, 06.01.1883 (H.26.02.1300).

yöneticileri hakkında neşredilmiş içerikler, resmî makamlarca doğru hâlleriyle tekzip edilmiştir.⁴⁹ Hırsızlık ve benzeri suçlarla itham edilmiş İzzet Efendi ve *Vakit Gazetesi* arasındaki dava hakkında da detaylı malumat verilmiştir.⁵⁰ Osmanlı Devleti ülke içerisinde neşriyat yapan gazetelerin içeriklerini tekzip yoluyla düzeltebilirken *Journal de Genève* gibi yabancı gazetelerin yayınlarına etkide bulunma imkânından mahrumdu.

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın “var olamayacak kadar işlevsiz” olduğu eleştirisi; özelleştirilerek Osmanlı Posta Teşkilatı'nın keyfi yönetildiğine, posta mübadelesinde gecikmelerin yaşandığına, suistimallerin gözlemlendiğine, posta çalışanlarının ihmalkâr ve kötü olduklarına kadar genişletilmiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı bir bütün olarak hedef almış ifadeler, posta süreçlerinde bir şekilde yer almış diğer Osmanlı kurumları ve yetkilileri için de sarf edilmiştir. İddiaya göre; harici posta resmî devlet görevlilerine teslim edilmekte, bunlar da postaları keyfi olarak durdurmakta, postaya engel olmakta, postaların mührünü çıkarmakta, postaları açmakta, istedikleri her şeyi silmekte ve sadece keyiflerine uyanı geri döndürmektedir. Bu keyfiyet ortamı ve posta ihlallerinden ötürü, Batılı postaların Osmanlı Devleti'ndeki varlıklarının ve faaliyetlerinin kaçınılmaz hâl aldığı ifade edilmiştir.⁵¹

UPU'yla tesis edilmiş posta ilişkilerinde gazete haberlerinin referans veya ölçü kabul edilip edilemeyeceği hususu nesnellik bağlamında ele alınmalıdır. Yapılan araştırmalar sırasında Osmanlı Posta Teşkilatı'na atfedilen birtakım eksikliklerin posta mercileri tarafından referans alındığı tespit edilmiştir. *Union Postale* içerisinde henüz dikkat edilmemiş bir detay, Osmanlı Devleti'nin maruz kaldığı posta baskısı hakkında ipucu vermektedir. Buna göre, Osmanlı Devleti, 1 Ocak 1876 tarihi itibarıyla uluslararası posta hizmetini devreye soktuğunu en üst posta mercisi olarak UPU'ya bildirmiş olmasına karşılık, *Levant-Herald* ve *Journal de Genève* gazetelerinde yer alan haber içerikleri dayanak gösterilerek bu hizmetin uygulamaya konulmadığı not düşülmüştür. Bu nedenle, uluslararası posta hizmetinin Osmanlı Devleti'ndeki yabancı posta idareleri kanalıyla sağlanacağı vurgulanmıştır.⁵² *Union Postale* içerisindeki detay, meselenin salt yabancı basındaki haber içerikleriyle sınırlı kalmadığını ve posta çevrelerince

49 BOA., İ.DH., 1295-102014, 24.02.1882 (H.05.04.1299); BOA., İ.DH., 1295-101852, 01.04.1880, (H.20.04.1297).

50 BOA., Y.A.HUS., 169-109/1-3, 01.03.1882 (H.10.04.1299).

51 “Turquie”, *Journal de Genève*, no. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.

52 “Türkische Posteinrichtungen”, *Union Postale*, Journal publié par le Bureau International de l'Union Générale des Postes, 1er volume, Octobre 1875 – Décembre 1876 (no. 1-15), Berne, Imprimerie Lang & Comp, s. 66.

ölçüt alındığını ortaya koymaktadır.

Bahse konu gazetelerin açıkladığı bilgilerin referans kabul edildiği, UPU üyesi Osmanlı Devleti'nin iddia edildiği üzere henüz tam anlamıyla organize olmadığı ve Osmanlı Devleti'nin UPU'ya yaptığı bilgilendirmeyle asli vazifelerinden birisi hâline dönüşmesi beklenen uluslararası posta hizmetinde Batılıları haklı çıkaracak ya da onları cesaretlendirecek bir görünümün zuhur ettiği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Posta hizmetinin özü ve terminolojisi, egemen bir devletin sınırlarında posta hizmetlerinin düzenlenmesinden ve sunulmasından tek bir idarenin sorumluluğunu esas almaktadır. Resmî posta hizmet sağlayıcısı olan bu idarenin tekel bir alandan mesul kılındığı gerçeği göz önüne alındığında ise bir başka devletin topraklarındaki yabancı posta yapılanmaları doğal olarak ev sahibi ülkenin egemenlik haklarını ihlal etmek anlamına gelmektedir. Bu durum, ilgili posta idaresinin kendi pazarında otorite olarak kabul edilmediğini de net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti sınırlarında faaliyet göstermiş posta idarelerinin durumunu bu şekilde özetlemek mümkündür. Görmezden gelinen yerli posta gerçekliği ve arkasına sığınılmış eleştirilerin temelinde bu husus yatmaktadır. Osmanlı Posta Teşkilatı kendi pazarında yok sayılmış, Osmanlı topraklarındaki gönderi trafiği ve posta hareketliliği devletin yıkılışına kadar büyük oranda Batılı posta idarelerinin etkisinde kalmıştır.

Kendi pazarında posta hakimiyeti tesis etmek için önce kendi idaresine Batılı tarzda kurumsal bir nitelik kazandıran ve UPU üyeliğiyle birlikte de uluslararası posta ilişkilerinde yeni bir sürece giren Osmanlı Devleti'nin reformist yaklaşımı, Osmanlı kentlerinde köklü posta yapılanmalarına gitmiş Batılı posta idareleri nezdinde tehdit olarak algılanmıştır. Bir meydan okuma ya da var olma mücadelesi olarak ele alınabilecek bu girişim, zaman içerisinde her iki tarafı karşı karşıya getiren uzun soluklu bir sürece evrilmiştir. Batılı gazetelere yansımış içerikler ve UPU üyeliği akabindeki gelişmeler, bu sürecin birer yansıması olarak ele alınmıştır.

Çalışmada tahlil edilen muhtelif malumat, dönem gazeteleri tarafından kendilerine ulaştırıldığı veya yansıtıldığı şekliyle kullanılmıştır. İçeriklerin tümü birlikte ele alındığında, posta hizmeti ve operasyonlarına ilişkin teknik tabir ve kullanımların gazeteciler tarafından kendilerine ulaştırılan havadislerle bakılarak derlendiğini, posta bilgisi ve analizlerinin yanında gazetelerin Osmanlı Devleti'ndeki yabancı posta mevcudiyetine vakıf olabileceğini düşünmek oldukça

zayıf bir olasılıktır. Nitekim, bir gazetede yer bulan bir haber diğer bir gazetede olduğu gibi kullanılabilmiştir. Gazeteler sorgulayıcı bir yaklaşım benimsememiş ve Osmanlı Devleti'nin bu hususlardaki haklarına ya da dūřuncesine temas veya dikkat edilmemiştir.

Osmanlı Devleti'nin UPU kurucu üyesi olarak Evrensel Posta Sözleşmesi'ne taraf oluşu, UPU nezdinde Osmanlı Devleti adına yetkili posta idaresi kimliği ve UPU üyeliğinden ileri gelen hak ve kazanımları da mezkûr gazeteler içeriklerinde göz ardı edilmiştir. Yabancı postaların kesin olarak kapatıldığı tarihe kadar, bu gerçeklik arka plana itilmiştir.

Kapatma teşebbüslerine gösterilmiş karşı güçlü tepki, Osmanlı Devleti ve ilgili devletler arasında imzalanmış olan ticari antlaşmalarla ilişkilendirilmiştir. Kapitülasyonlar olarak da bilinen antlaşmalar, Osmanlı Posta Teşkilatı henüz kurulmadan evvelki kamusal ihtiyaçlar bağlamında değerlendirilebilir. Yerli posta idaresi kurulduktan sonra bu ihtiyaç kısa bir süre içerisinde ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla, belki de eleştiriler, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurulmasına tepki olarak münhasıran analiz edilmelidir.

Yabancı posta idareleri, kendilerine karşı Osmanlı tebaası nezdinde büyük bir teveccüh olduğunu devamlı olarak ön planda tutmuşlardır. Meşruiyetlerini temellendirme ve nüfuzlarını koruma çabasının tezahürüyle Osmanlı Posta Teşkilatı'nın aslında var olmadığına kadar ileri götürüldüğu, posta hizmeti için elzem olan güven, etkin hizmet standardı ve itimat gibi bileşenlerinin sıklıkla sorgulandığı bir süreç yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nin posta alanındaki otoritesi itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Yabancı posta idareleri, Osmanlı Devleti'nin bu süreçte tecrübe ettiği siyasi ve askeri sıkıntılardan güç alarak veya koz olarak kullanarak yıkıcı söylemler geliştirmiş ve devletin egemenliğini hedef alan zedeleyici bir yaklaşım sergilemişlerdir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri (BOA), İstanbul.

Dahiliye Nezareti Őifre Evrakı (DH.ŞFR)

Hariciye Nezareti Defterler (HR.TH)

Hariciye Nezareti Mektubî Kalemî Evrakı (HR.MKT)

Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS)

İrade Dahiliye (İ.DH)

Mabeyn-i Hümâyûn İrâdeleri (MB.İ)

Sadaret Mektubî Mühimme Kalemî Evrakı (A.MKT.MHM)

Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzâtı (Y.PRK.BŞK)

Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.DH)

Yıldız Perakende Evrakı-Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik Maruzâtı (Y.PRK.EŞA)

Yıldız Sadaret Hususi Maruzât Evrakı (Y.A.HUS)

Kaynak Eserler ve İncelemeler

Codding, George A., *The Universal Postal Union – Coordinator of the International Mails*, New York, New York University Press, 1964.

Constitution and General Regulations: Rules of procedure-Legal Status of the UPU-List of resolutions and decisions, Berne, International Bureau of the Universal Postal Union, 2014.

Convention télégraphique internationale, Paris, 1865; Documents diplomatiques de la conférence télégraphique internationale de Paris, Paris, Imprimerie impériale, 1865.

Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874, Berne, Imprimerie Rieder & Simmen, 1875.

Heywood, Colin, “Two Firmans of Mustafa II on the Reorganisation of the Ottoman Courier System (1108/1696) (Documents from the Thessaloniki Cadi Sicills)”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, vol. 54, no. 4, 2001.

Koh, Choon Hwee, “The Ottoman Postmaster: Contractors, Communication and Early Modern State Formation”, *Past & Present*, vol. 251, no. 1, May 2021.

_____, “Two more Firmans on the Reorganisation of the Ottoman Postal System (1101/1690 and 1209/1794): (Documents from the Amasya and Damascus Kadi Sicils)”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 76/1.

Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie, Les Carnets du Bosphore III, İstanbul, Edition ISIS, 1989.

Lyall, Francis, *International Communications – The International Telecommunications Union and the Universal Postal Union*, Surrey, Ashgate Publishing Limited, 2011.

Melins, Louis, *The American Postal Service*, Washington, D.C., 1917.

Menon, M. A. K., “The Universal Postal Union”, A dissertation in the Department of Public Administration submitted to the faculty of the Graduate School of Arts and Science in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy at New York University, New York, June 1963.

Roper, Daniel Calhoun, *The United States Post Office – Its Past Record, Present Condition, and Potential Relation to the New World Era*, New York, Funk & Wagnalls Company, 1917.

Schweiz Post-Département, FM 101501, FM 101502, FM 101503, Daten zum Internationalen Post – (Damals noch nicht Welt Post-) Kongress in Bern, Schweizerische Oberpostinspektion, 15 Juni 1960.

“Türkische Posteinrichtungen”, *Union Postale*, Journal publié par le Bureau International de l’Union Générale des Postes, 1er volume, Octobre 1875 – Décembre 1876 (no. 1-15), Berne, Imprimerie Lang & Comp,

“International Telegraph Conference Paris, 1865: Signature of Convention by twenty sovereign States opens era of international co-operation”, *Telecommunications Journal*, vol. 32, no. 5, May 1965.

Yaman, Mehmet Şükrü, “Osmanlı Posta Teşkilatı’nın Dünya Posta Birliği ile İlişkileri (1874-1920)”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2021.

Gazeteler

Der Bund, no. 255, 15 September 1874.

Gazette de Lausanne et Journal Suisse, no. 108, Jeudi 9 Mai, 1901.

_____, no. 113, Mercredi 15 Mai, 1901.

_____, no. 110, Samedi 11 Mai, 1901.

_____, no. 109, Vendredi 10 Mai, 1901.

Journal de Genève, no. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881.

_____, no. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881.

_____, no. 180, Mercredi 16 Juillet, 1884.

_____, Samedi 26 Juillet, 1884.

_____, Vendredi 1 Août, 1884.

_____, Vendredi 15 Août, 1884.

- _____, Vendredi 8 Août, 1884.
_____, no. 173, Vendredi 24 Juillet, 1885.
_____, no. 119, Dimanche 20 Mai, 1888.
_____, no. 222, Mercredi 19 Septembre, 1888.
_____, no. 194, Jeudi 16 Août, 1888.
_____, no. 103, Samedi 14 Avril 1900.
_____, no. 137, Lundi 20 Mai, 1901.
_____, no. 138, Mardi 21 Mai, 1901.
_____, no. 142, Samedi 25 Mai, 1901.
_____, no. 343, Dimanche 15 Décembre, 1901.
_____, no. 131, Dimanche 13 Mai, 1900.
_____, no. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.
_____, no. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

Web

- <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/Arama.aspx>
<https://www.istanbulbarosu.org.tr/FooterContent.aspx?ID=1&Desc=Tarih%C3%A7e>
<https://www.itu.int/en/history/Pages/pre1865agreements.aspx>
<https://www.upu.int/en/News-Media/Magazine>

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmanın her aşamasından yazar sorumludur.

Çatışma Beyanı

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

